

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Siber Nezaket Ölçeği Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Cyber-Kindness Scale Development: Validity and Reliability Analysis

Şebnem ÖZDEMİR^{a*}, Kasım Can IŞIK^b

^aDr. Öğr. Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas / TÜRKİYE

ORCID: 0000-0003-0421-0833

^bDr., T.C. Teknoloji ve Sanayi Bakanlığı, Sivas / TÜRKİYE

ORCID: 0000-0002-9637-8889

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 2 Mart 2021

Kabul tarihi: 7 Temmuz 2021

Anahtar Kelimeler:

Siber nezaket,

Prososyal davranış,

Altruizm

ARTICLE INFO

Article History:

Received March 2, 2021

Accepted July 7, 2021

Keywords:

Cyber kindness,

Prosocial behavior,

Altruism

ÖZ

Bu çalışmada, Türkiye'deki insanların siber ortamlardaki nezaket eğilimini ölçebilecek, geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Ölçeğin 41 maddeden oluşan madde havuzu oluşturulurken Rowland ve Klisanin'in 2018 yılında oluşturduğu madde havuzundan yararlanılmış olup bu havuza araştırmacılar tarafından bazı maddeler eklenip çıkarılmıştır. Uzmanlardan alınan görüş doğrultusunda anket oluşturulmuş, ankete katılan kişilere 38 maddelik taslak ölçek uygulanmış ve bu işlem sonucunda elde edilen verilere Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanarak hiçbir faktör altında toplanmayan 16 madde ölçekten çıkarılmış 22 madde ve 4 faktörlü bir yapı ortaya çıkarılmıştır. Ardından her bir faktöre, içerdiği maddeler ve anlamlara bakılarak isimlendirme işlemi yapılmıştır. Sonrasında bu faktörlere Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanmış, uygulama sonucunda 3 madde daha modelden çıkarılmış toplamda 19 madde ve 4 faktörlük yapının model uyum değerlerine göre yüksek derecede uyum gösterdiği ve geçerli olduğu tespit edilmiştir. Alt üst gruplara uygulanan t testi sonucunda ölçekte yer alan her bir maddenin olumlu ve olumsuz tutuma sahip bireyleri ayırt etme özelliğine sahip olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin tüm maddelerine ve ayrı ayrı her faktöre ait hesaplanan Cronbach α katsayıları sonucunda Siber Nezaket Ölçeği'nin (SNÖ) bütün faktörleri ve ölçekteki toplam 19 maddenin güvenilirlik düzeyleri yüksek seviyede güvenilir ve oldukça güvenilir olarak çıkmıştır. Tüm bu sonuçlar göz önüne alındığında geliştirilen bu ölçeğin siber nezaketi ölçmede kullanılabilir geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğuna karar verilmiştir.

ABSTRACT

In this study, it is aimed to develop a reliable and valid measurement tool to measure the kindness of people in cyber environments, in Turkey. While creating the item pool of the scale, which contains 41 items, the scale which is created by Rowland and Klisanin in 2018 is used as base, and some items were added, and/or removed by the researchers. After content validity study, the questionnaire is created in line with the opinions of the experts, and a 38-item draft scale is applied to the participants. Exploratory Factor Analysis (EFA) is applied to the data obtained as a result of this process, and 16 items that are not collected under any factor are removed from the scale; 22-item and a 4-factor structure is revealed. Then, looking at the items and meanings of each factor, factors are named. Afterwards, Confirmatory Factor Analysis (CFA) is applied to these factors, and as a result of the analysis, 3 more items are removed from the model; and it is determined that a total of 19-item and a 4-factor structure showed a high degree of fit and validity. As a result of the t test applied to the lower and upper groups, it is determined that each item in the scale has the ability to distinguish individuals with positive and negative attitudes. As a result of calculation of the Cronbach α coefficients, for all items of the scale and each factor separately, all factors of the Cyber Kindness Scale (CKS) and the reliability levels of 19 items in the scale are found to be highly valid and highly reliable. Considering all these results, it is decided that CKS is a valid and reliable scale that can be used to measure cyber kindness.

* Sorumlu yazar/Corresponding author.
e-posta: SebnemOzdemirTR@gmail.com

EXTENDED ABSTRACT

Purpose

Cyber environments, where social interaction between people takes place online, especially social media, are very convenient and interesting environments to study human behavior and to do research in order to understand human beings. Many online behaviors, particularly cyberbullying, remain interesting to researchers and are frequently studied. However, it can be seen that scientific studies on prosocial behavior are more limited. Especially in the Turkish literature, this situation can be observed much more clearly.

It is seen that there is a gap in Turkish literature regarding Cyber-Kindness. This study aims to develop a valid and reliable measurement tool that can measure the kindness of people in cyber environments, based on the Cyber-Kindness study, which was created by Rowland and Klisanin in 2018, but whose validity and reliability analysis was not performed.

Design, Methodology, and Findings

While creating the item pool of the scale, which contains 41 items, the scale which is created by Rowland and Klisanin in 2018 is used as a base, and some items were added, and/or removed by the researchers. After the content validity study, the questionnaire is created in line with the opinions of the experts, and a 38-item draft scale is applied to the participants. Exploratory Factor Analysis (EFA) is applied to the data obtained as a result of this process, and 16 items that are not collected under any factor are removed from the scale; 22-item and a 4-factor structure is revealed. Then, looking at the items and meanings of each factor, factors are named. Afterwards, Confirmatory Factor Analysis (CFA) is applied to these factors, and as a result of the analysis, 3 more items are removed from the model; and it is determined that a total of 19-item and a 4-factor structure showed a high degree of fit and validity. As a result of the t test applied to the lower and upper groups, it is determined that each item in the scale has the ability to distinguish individuals with positive and negative attitudes. As a result of the calculation of the Cronbach α coefficients, for all items of the scale and each factor separately, all factors of the Cyber Kindness Scale (CKS) and the reliability levels of 19 items in the scale are found to be highly valid and highly reliable.

The final scale, CKS, is proved to be valid and reliable that can be used to measure cyber kindness.

Implications

When the literature is examined, it is possible to see numerous scientific studies on social media. Most of these studies focus on hate speech, troll behavior, cyberbullying, fraud, sexting, pornography, stalking, insults and similar issues. However, there are many useful and positive aspects of social media, too. Social media is also an indispensable and highly effective tool in terms of exponentially spreading, supporting and creating kindness, helping behavior and similar positive behaviors.

Human nature contains both good and evil. Throughout the ages, it has been discussed which side man is closer to, and this issue has been the focus of many disciplines, especially moral philosophy. Peterson and Seligman use the words generosity, care, affection, altruistic love and kindness as the words that correspond to kindness and define kindness as "doing good for others, helping them, caring" (2004, p.29). According to Peterson and Seligman, Kindness is a power of character and defines the tendency to be kind to other people - being compassionate and not worrying about their well-being, doing good to them, doing good deeds, and caring for them (p. 296).

Rowland and Klisanin's cyber kindness study (2018) showed that personal benefit plays little role in cyber kindness behavior: People's tendencies of kindness arise from phenomena such as empathy, compassion, benevolence, and altruism rather than benefit. Again, the same study reveals that online and offline kindness are very close to each other, but more work is needed to reach this conclusion decisively.

Kindness is something that cannot be quantified easily. About kindness, one can perform various studies by using various kinds of tools, and/or scientific methodology, like experiments, interviews, focus groups, case studies, ethnography / netnography, sentiment analysis and so on. As for this research, in the study Turkish Cyber-Kindness Scale is developed, and the reliability and the validity of the scale are proved. It is hoped that the developed scale paves the way for many promising further studies.

Originality

This study aims to contribute to the Turkish literature on Cyber-Kindness. Although there are many studies on cyberbullying in both foreign and Turkish literature, no studies were found in Turkish literature on cyber-kindness. In this sense, it is thought that this study will make an original contribution to Turkish literature.

Giriş

İngilizce “kindness” kelimesinin, Türkçede, nezaket, nazik olma, iyilik, sevecenlik, kerem, insaniyet, merhametlilik, şefkat, insanlık gibi pek çok kelime ile karşılandığı görülebilir. Bununla beraber Türk Dil Kurumu (2021), nezaketi, “başkalarına karşı saygılı ve incelikle davranma, incelik, naziklik” olarak tanımlamaktadır. Nezaket kelimesinin, sıklıkla, günlük hayatta “nazik ve görgülü olma, nazik ve görgülü konuşma, zarafet” şeklinde algılandığı da görülmektedir (ki bu durum / davranış, İngilizce “kindness” kelimesini karşıladığı gibi “politeness” kelimesini de (daha çok) karşılamaktadır).

İnsan ilişkilerinde nezaket psikoloji, sosyoloji, dil bilim, yönetim, eğitim, teoloji ve iletişim gibi alanlar başta olmak üzere türlü şekillerde ele alınmıştır. Ancak gerek Türkçe gerekse yabancı alanyazın incelendiğinde, özellikle de iletişim ve yeni medya söz konusu olduğunda, ağırlıklı olarak çalışılan temel konunun nezaketten ziyade siber zorbalık olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın da konusu olan siber ortamlardaki nazik, alturistik, diğerkam davranışların ise –ilginç şekilde- daha bakir kalmış bir konu olduğu görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde siber nezaket ile ilgili yapılmış çok az sayıda araştırma olduğu ve bu araştırmaların da büyük oranda siber zorbalıkla ilişkilendirildiği görülmektedir. Siber nezaket ile ilgili yapılmış tek nicel çalışmanın ise Rowland ve Klisanin tarafından yapılmış 2018 tarihli “Siber Nezaket: Siber Ortamda Nezaket Yaymak” isimli çalışma olduğu söylenebilir. Bu çalışmadaki amaç da Rowland ve Klisanin tarafından 2018 yılında madde havuzu oluşturulmuş ancak geçerlik ve güvenilirlik analizi yapılmamış Siber Nezaket çalışmasından yola çıkarak Türkiye’deki insanların siber ortamlardaki nezaket eğilimini ölçebilecek, geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı geliştirmektedir.

Siber zorbalık ile ilgili gerek yabancı gerekse Türkçe alanyazında pek çok çalışma bulunsa da siber nezaket ile ilgili Türkçe alanyazında hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu anlamda bu çalışmanın Türkçe alanyazına özgün katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Alanyazın İncelemesi

Genellikle olumlu bir davranış şekli olarak anılan nezaket bireyden bireye, kültürden kültüre, toplumdan topluma değişebilmekle beraber genel olarak evrensel bir davranış şekli olarak kabul edilebilir. Alanyazın incelendiğinde siber nezaket ile ilgili çok az sayıda araştırma olmasına karşın, nezaketin özellikle psikososyal olumlu etkileri üzerine pek çok çalışma olduğu görülebilir. Örneğin, nezaketin yaşam doyumunu ve başarıyı artırdığı çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur (Datu ve Bernardo, 2020; Martínez-Martí ve Ruch, 204; Heintz ve Ruch, 2020). Bununla birlikte korelasyonel tasarımlar kullanılan bu araştırmalardan çıkan sonuçların, nezaketin akademik, psikolojik ve işle ilgili sonuçları etkileyip etkilemediğini tam olarak söylemek zordur (Datu, Ping Wong ve Rubie-Davies, 2020). Nezaketin, nezaket gösteren aktörün refahı üzerine etkisini inceleyen bir meta analizde ise nezaket eylemlerinin aktörün refahı üzerinde iyileştirici etkisi ($\delta = 0.28$) ortaya konmuştur (Curry vd., 2018). Aynı araştırma, nezaketi, “başkalarına fayda sağlamayı amaçlayan eylemler” olarak tanımlamakta ve şu soruyu sormaktadır: “İnsanlar neden ve hangi koşullar altında nezaket gösterir?”. Sosyal bir canlı olan insan, temel olarak, karşılıklı fayda sağlamak ve işbirliği sayesinde daha fazla katma değer yaratmak için nezaket davranışları sergilemektedir ve bu davranışları açıklamak için farklı nezaket türleri tanımlanabilir (Curry vd., 2018):

- *Aile / Soy (Kin) Özgeciliği: İnsanlar kendi soylarına daha fazla nezaket gösterir.*
- *Karşılıklılık: İnsanlar kendi topluluk üyelerine daha fazla nezaket gösterir.*
- *Karşılıklı Özgecilik: İnsanlar tekrar karşılaşılabilecekleri kişilere karşı daha hassas ve naziktir.*
- *Rekabetçi Fedakârlık: İnsanlar, kendi statülerini güçlendiren insanlara karşı daha naziktir.*

Peki, söz konusu özellikle sosyal medya gibi anonimliğin oldukça yüksek olduğu sosyal ortamlarda kişiler neden nezaketi önemsemekte, neden başkalarına iyilik yapmakta ve nazik davranmaktadır? Kuşkusuz ki bu sorunun kolay bulunur türden bir cevabı yoktur.

Sosyal medya başta olmak üzere dijital iletişim araçları günümüz insanın hayat rutininin vazgeçilmez unsurlarından biridir. 2020 itibarıyla dünya çapında 3,6 milyar insanın sosyal medya kullandığı bilinmekte, 2025’de bu sayının 4,4 milyara ulaşacağı beklenmektedir (Statista, 2021). Elbette bu durum sosyal medyayı oldukça çekici bir araştırma alanı yapmaktadır ve yapmalıdır da. Yabancı ve Türkçe alanyazın incelendiğinde sosyal medya ile ilgili sayısız bilimsel çalışma görmek mümkündür. Bu çalışmaların çok büyük bir kısmı nefret söylemi, trol davranışı, siber zorbalık, dolandırıcılık, sexting, pornografi, stalking, hakaret ve benzeri konular üzerine odaklanmaktadır. Oysa sosyal medyanın pek çok faydalı ve olumlu yönleri de vardır. Sosyal medya, aynı zamanda, iyiliğin, nezaketin, yardımın ve benzeri olumlu davranışların katlanarak yayılması, desteklenmesi ve fiili bir etki yaratması açısından da vazgeçilmez ve oldukça etkili bir araçtır.

İnsan, doğası gereği içinde hem iyiyi hem kötüyü barındıran bir varlıktır. Çağlar boyunca insanın hangi tarafa daha yakın olduğu tartışılmış, bu konu ahlak felsefesi başta olmak üzere pek çok disiplinin odağında olmuştur. Peterson ve Seligman (2004, s.29) nezaketi tanımlarken, cömertlik, himaye, özen, şefkat, fedakâr sevgi ve kibarlık kelimelerini de nezaket kelimesini karşılayan kelimeler olarak kullanır ve nezaketi “başkaları için iyilik yapma, onlara yardım etme, özen gösterme” olarak tanımlar. Peterson ve Seligman’a göre nezaket bir karakter gücüdür ve diğer insanlara karşı nazik olma eğilimini - merhametli olma ve onların refahı konusunda endişelenme, onlara iyilik yapma, iyi işler yapma ve onlara özen gösterme olarak tanımlar (s. 296). Peterson ve Seligman (2004), nezaket kriterlerini şu şekilde açıklar:

- *Nezaket tatmin edicidir. Birine yardım etmeye niyetlenmek, zaman ve ilgi vermek bile iyi hissettirir.*
- *Ahlaki olarak değerlidir. “İyi bir insan kimdir?” sorusu sorusunun cevabıdır.*
- *Diğer kişileri küçültmez. Altruizm (özgecilik, diğerkâmlık) insanı yüceltir.*
- *Nezaketin bariz karşılıkları bencillik, cimrilik ve kötü ruh halidir.*
- *Nezaket bir kişilik özelliğidir (her ne kadar bazı sosyal psikologlar nezaketin durumsallığı üzerinde durmuş olsalar da büyük bir kısım da nezakete bir kişilik özelliği olarak yaklaşmıştır).*
- *Ayırt edicilik: fedakâr sevgi, cömertlik ve şefkatle eş anlamlıdır. Sosyal zekâ, adalet, vatandaşlık gibi karakter özellikleri de nezakete katkıda bulunabilir.*
- *İyilik paragonlarını¹ tanımlamak kolaydır. Hiçbir karşılık beklemezsiniz yardıma koşma, şefkat ve özen gösterme davranışlarını tanımlamak için ek bir kılavuza gerek yoktur.*
- *İyi insanları tespit etmek ve tanımlamak da kolaydır.*
- *Nezaketin yokluğunu, yani nezaketsizlik, kötü niyet, bencillik vb. davranışların varlığını da anlamak kolaydır.*
- *Kurumlar ve ritüeller nezaketi destekler. Örneğin, paylaşmak çocuklara genellikle ailede öğretilen erdemdir ya da hayır kurumları, sadece yardımı alan kişilere değil aynı zamanda paralarını bağışlayanlara da cömertliği öğreterek ve insanların cömert olmalarına imkân sağlayarak fayda sağlamaktadır (s.360).*

¹ Paragon: Erdem örneği

Siber ortamlarda nezaketten bahsedildiğinde akla pek çok somut örnek ve proje gelebilir. Örneğin, çevre, sağlık, insan hakları vb. pek çok konuda dilekçe oluşturmaya ve imzalamaya olanak sağlayan change.org, yardıma muhtaç insanlara “tıkla bağışla” sitemi ile yardım desteği veren “The Hunger Site”, yazılım öğrenmek isteyen insanlara dünyanın en iyi yazılım kursunu (üstelik Türkiye’de Türkçe olarak) veren “Kodluyoruz”, bedava eğitim içeriği sunan “Gutenberg Project” ve buna benzer pek çok oluşum bunlar arasında sayılabilir. Bu projelerin ve daha pek çok benzer projenin mimarı olan insanlar bu projeleri tamamen toplum yararına sunmaktadır. Benzer şekilde, bu tür projeleri oluşturmaya gücü ve imkânı yetmemekle birlikte dijital ortamlarda elinden geldiğince faydalı olmaya çalışan büyük bir insan kitlesi de vardır. Bu insanlar bir homo economicus (ekonomik insan) olarak davranmamaktadırlar. Aynı şekilde, Curry ve diğerlerinin (2018) açıkladığı gibi, soy özgeciliği, karşılıklılık, karşılıklı özgecilik ve rekabetçi fedakârlık sebebi ile de nezaket gösteriyor değillerdir, zira siber ortamlarda anonimlik yüksektir. Yani, özellikle siber ortamlarda nezaket gösteren insanlar bu nezaketi kendi faydalarını maksimize etmek ya da herhangi bir karşılık beledikleri için göstermemektedir, muhtemelen (bu argüman daha fazla açıklanmaya ve ispatlanmaya muhtaç olmakla birlikte) Peterson ve Seligman’ın ifade ettiği gibi nezaket bir karakter gücü, bir karakter özelliğidir.

Wallace (2016, s. 158) , prososyal (toplum yanlısı) davranışı, kendisinden başka insanlara fayda sağlayan eylemleri tanımlayan davranış olarak açıklar ve prososyal davranışın sebebinin tamamen özgecilik kaynaklı olabileceği gibi hesaplanmış kişisel çıkarlara da dayanabileceğini veya her ikisinin bir kombinasyonu olabileceğini belirtir. Sebebi ne olursa olsun bu tür davranışların çevrimiçi dünyaya yaptığı olumlu katkı çok memnuniyetle karşılanmaktadır ve siber ortamlarda özellikle öne çıktığı gözlemlenen üç alan da gönüllülük, bağış toplama / kitle fonlaması ve çevrimiçi destek, özgecil davranışların başkaları tarafından her zaman hoş karşılanmadığını ileri süren araştırmalar da mevcuttur (Kawamura ve Kusumi, 2020). Toplum yanlısı davranıştaki bireysel farklılıklar ise en iyi, karşılıklı bağımlı durumlarda yer alan olanakları etkileyen belirli durumsal özelliklere yanıt olarak ifade edilen özelliklerin bir sonucu olarak görülür (Thielmann, Spadaro ve Balliet, 2020).

Nezaket ile ilgili bilimsel çalışmaların yanı sıra Microsoft gibi özel şirketler de bu alanda araştırmalar yapmaktadır. Microsoft’un 2016 yılından bu yana tüm insanlar arasında daha güvenli, daha sağlıklı ve daha saygılı çevrimiçi etkileşimleri teşvik etmek amacıyla, dünyanın dört bir yanındaki gençlere ve yetişkinlere dijital uygarlığın durumu hakkında anketler, bu alanda yapılan çalışmalar arasında en geniş çaplı olanıdır (Microsoft, 2021). Bu çalışmalardan en güncel olanı, aralarından Türkiye’nin de olduğu 32 farklı coğrafyada yapılmış olup bu araştırmaya Türkiye’den 503 katılımcı katılmıştır. Microsoft’un bu çalışması Dijital Medeniyet Endeksi Araştırması (Digital Civility Index – DCI) adıyla anılmakta olup Türkiye’nin bu araştırmadaki skoru 68’dir. DCI araştırması, insanların çevrimiçi risklere maruz kalma durumunu ölçmekte olup, bahis konusu çevrimiçi riskler dört kategoriye ayrılmıştır: Davranışsal, Müdahaleci, İtibar ve Cinsel Riskler. Araştırmanın metodolojisine göre, ülkelerin puanı ne kadar düşükse çevrimiçi risk o kadar düşük, dijital medeniyet de buna bağlı olarak o kadar yüksektir.

Tablo 1. Dijital Medeniyet Endeksi - Çevrimiçi Riskler

Müdahaleci Riskler	Davranışsal Riskler	Cinsel Riskler	İtibar Riski
İstenmeyen bağlantı	Kaba davranış	İstenmeyen sexting	İfşa (doxxing)
Nefret söylemi	Trol davranışı	Cinsel ısrar	Kişisel itibara yönelik tehdit
Ayrımcılık	Online taciz	Seksüel zorlama	Mesleki itibara yönelik tehdit

Terör

Siber zorbalık

İntikam pornosu

Swatting²**Kaynak:** (Microsoft, 2021)

Bu çalışmaya göre Türkiye özellikle davranışsal riskler (dünya ortalaması 45, Türkiye 55) ve itibar riski açısından (dünya ortalaması 21, Türkiye ortalaması 26) açısından daha az medeni konumdadır. Toplamda ise Hollanda 51 ile en medeni ülke konumunda iken, Türkiye'nin skoru ise 68'dir.

Klisanin (2011), dijital özgecilik konusunda yaptığı çalışmasında³ 3 tür dijital özgecilikten bahsetmektedir: Günlük dijital özgecilik, yaratıcı (kreatif) dijital özgecilik ve birlikte yaratıcı (co-creative) dijital özgecilik. Klisanin'in günlük dijital özgecilik olarak tanımladığı nezaket türü minimum çaba gerektirir. Kişi, tıklama karşılığı bağış gibi kolaylıkla ve zahmetsizce uygulayabildiği eylemleri yapar. Birlikte yaratıcı dijital özgecilikte ise, belli bir amaç etrafında birleşen insanların birlikte güç oluşturabileceği (dilekçe hazırlamak ve imzalamak gibi) bir eylem söz konusudur. Son olarak, Klisanin'in birlikte yaratıcı özgecilik olarak tanımladığı dijital nezaket türü küresel koordinasyon ve işbirliği içerir. Örneğin World Community Grid 443 küresel ortak (işletmeler, dernekler, vakıflar, devlet kurumları ve üniversiteler) ve 578.939 üyeden oluşan bir ağa sahiptir ve üyelerin kullanılmayan bilgisayar sürelerini karmaşık problemleri çözmek için bağışladıkları bir sisteme dayanır (Klisanin, 2011). Klisanin'e göre birlikte yaratıcı özgecilik; kurumsal düzeyde ve disiplinlerarası çalışma, sürdürülebilir, ahlak, bağlılık ve meta işbirliği gerektirir.

Bu çalışmaya da örnek oluşturan, Rowland ve Klisanin (2018) tarafından yapılan çalışmada siber nezaket eylemleri geniş bir çerçevede ele alınmıştır. Nezaket elbette ölçümü zor bir parametredir. Rowland ve Klisanin tarafından yapılan araştırmada, Canter tarafından yapılan ve nezaketi 3 bileşen bağlamında tanımlayan çalışma kullanılmış olup Canter bu bileşenleri şu şekilde ifade etmektedir:

- *Yararlı Hoşgörü; yaşamak ve yaşatmak, hümanizm ve karşındaki insanı kabul etmek ve sevmek.*
- *Empatik Sorumluluk; yararlı hoşgörüden daha kişiselleştirilmiş ve duygusal bir yaklaşımdır. Reaktifdir ve diğer bireylerin belirli bazı duygularının değerlendirilmesine dayanır.*
- *İlkeli Proaktivite; duygudan çok bilişle harekete geçer. Başkalarına karşı onurlu ve reaktiften çok proaktif davranış içerir. Bu davranış çoğunlukla tam anlamı ile özgecildir (Canter, Youngs, ve Yaneva, 2017). Nezaket tatmin edicidir. Birine yardım etmeye niyetlenmek, zaman ve ilgi vermek bile iyi hissettirir.*

Rowland ve Klisanin'in (2018) siber nezaket çalışması göstermiştir ki kişisel fayda siber nezaket davranışlarında çok az rol oynamaktadır; insanların nezaket eğilimleri faydadan çok empati, şefkat, yardımseverlik ve fedakarlık gibi fenomenlerden kaynaklıdır. Yine aynı çalışma ortaya koymaktadır ki çevrimiçi ve çevrimdışı nezaket birbirlerine oldukça yakın davranışlardır, ancak bu sonuca kati olarak ulaşmak için daha fazla destekleyici çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

1. Yöntem

² Swatting, polis ve acil servis ekibini bir kişinin adresine göndermeye yönelik bir tür tacizdir.

³ Klisanin bu çalışmasını, ünlü bir psikolog olan Howard Ernest Gruber'in özgeciliği, muhafazarlıktan yaratıcılığa uzanan bir aralıkta incelediği ve bir aktivite spektrumu olarak tanımladığı çalışmasını esas alarak gerçekleştirmiştir.

Çalışmaya başlanmadan önce Oxford Üniversitesi, Antropoloji ve Müze Etnografisi Öğretim Üyesi Dr. Lee Rowland'dan, ardından da Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulu'ndan 21.12.2020 tarih E-60263016-050.06.04-499361 sayılı kararla etik kurul izni alınmıştır.

Çalışma, Rowland ve Klisanin (2018) tarafından oluşturulan, ancak geçerlik ve güvenilirlik testi yapılmamış olan madde havuzu baz alınarak uygulanmıştır. Çalışma bir uyarılma çalışması olmadığı için dil ve kültür geçerliği çalışmasına gerek bulunmamaktadır. Bu çalışma bir ölçek geliştirme çalışmasıdır, bununla beraber Rowland ve Klisanin'in çalışmasından da faydalandığı için ilgili çalışmaya atıf yapılmıştır.

Çalışma sonucu elde edilen verilerin analizinde Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Yapısal Eşitlik Modellemesi altında Doğrulayıcı Faktör Analizi yöntemleri kullanılmıştır. Son olarak ise ölçeğin güvenilirliğini test etmek amacıyla alt üst gruplara dayalı madde analizi yapılmış ve Cronbach's Alpha değeri hesaplanmıştır.

Faktör analizi, çok değişkene sahip bir olayda birbiriyle ilişkili değişkenleri bir arada toplayarak daha az sayıda ve ilişkisiz değişkenler bulmayı amaçlayan bir yöntem olup kısaca ortak boyutları belirleyip boyut indirgeme ve bağımlılığı yok eden bir yöntemdir (Tavşancıl, 2002, s. 46). Açıklayıcı faktör analizi ile hangi değişken gruplarının hangi faktör ile yüksek düzeyde ilişkili olduğu test edilirken, doğrulayıcı faktör analizinde ise belirlenen k sayıda faktöre katkıda bulunan değişken gruplarının bu faktörler ile yeterince temsil edilmediğinin testi yapılır (Aytaç ve Öngen, 2012).

Likert tipi ölçek geliştirme çalışmalarında temel varsayımlardan birisi her maddenin temelde aynı tutumu ölçmesidir (Tavşancıl, 2002, s.152). Bunun için, Likert tipi ölçek geliştirme çalışmalarında güvenilirlik düzeyi iç tutarlılık ölçütü olarak kabul edilen ve Cronbach tarafından geliştirilen α katsayısının kullanılmasıyla ölçülür (Tezbaşaran, 1996, s. 46)

Çalışmamızda verilerinin analizinde IBM SPSS ve AMOS paket programlarından yararlanılmıştır.

2. Çalışma Grubu, Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni Türkiye'de elektronik cihaz kullanabilen kişilerden oluşmakta olup bu evren içindeki 538 kişi ise araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Örneklem yöntemi olarak kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda 538 kişiye anket formu internet üzerinden 14.02.2021 ve 19.02.2021 tarihleri arasında gönüllülük esasına göre doldurtulmuştur. Ancak elde edilen anket verilerinin soruları boş bırakma sayıları, standart sapmaları, varyasyon katsayıları ve aritmetik ortalamaları dikkate alınarak 32 anket çalışmadan çıkarılmıştır. Ayrıca anketi üstünkörü ve dikkatsiz dolduran katılımcıların verdiği cevaplar, ankete eklenen dikkat filtresi sayesinde elenmiştir (Meade ve Craig, 2012). Tüm bu filtrelerden sonra kalan 506 kişinin cevapları güvenilir bulunarak araştırmada kullanılmıştır.

Ölçeğin madde havuzu oluşturulurken Rowland ve Klisanin'in oluşturduğu madde havuzundan yardım alınmış olup araştırmacılar tarafından bazı maddeler eklenip çıkarılmıştır. 41 Maddeden oluşan madde havuzu kapsam geçerliliği yönünden değerlendirilmesi için 12 uzmana gönderilmiştir. Geri dönüşler sonrası 3 ifade madde havuzundan tamamen çıkarılmış olup 7 madde ise düzenlenmiştir. Taslak ölçekte toplamda 38 ifade kalmıştır.

Taslak ölçekte yer alan ifadelerin dil, anlatım ve yazım kuralları açısından uygun olup olmadığının tespiti için 2 Türk Dili uzmanının bilgisine başvurulmuştur. Geri dönüşlere göre ölçekte yer alan ifadeler tekrar düzenlenmiş ve taslak ölçeğe son hali verilmiştir.

3. Kapsam Geçerliğine İlişkin Bulgular

Geliştirilmesi amaçlanan Siber Nezaket Ölçeğinin 41 maddeden oluşan madde havuzunun kapsam geçerliği yönünden değerlendirilmesi için madde havuzu 12 tane uzmana gönderilmiş ve uzmanlardan alınan cevaplar doğrultusunda elde edilen veriler kullanılarak madde havuzundaki her bir madde için aşağıdaki eşitlik yardımıyla CVI (Content Validity Index – Kapsam Geçerlik Endeksi) hesaplanmıştır:

$$CVI = \frac{n_e - \frac{N}{2}}{\frac{N}{2}}$$

Burada n_e ilgili maddenin ölçekte yer almasının uygun olduğunu belirten uzmanların sayısını, N ise toplam uzman sayısını ifade etmektedir (Lawshe, 1975, s. 567).

Lawshe (1975)'ye göre değerlendirmeye katılan uzman sayısına göre bir maddenin ölçekte kalabilmesi için sahip olması gereken minimum CVI değerleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Minimum CVI Değerleri

Panelist (Uzman) Sayısı	Min. CVI Değeri	Panelist (Uzman) Sayısı	Min. CVI Değeri
5	0,99	13	0,54
6	0,99	14	0,51
7	0,99	15	0,49
8	0,75	20	0,42
9	0,78	25	0,37
10	0,62	30	0,33
11	0,59	35	0,31
12	0,56	40	0,29

Çalışmada değerlendirmesine başvuru uzman sayısı 12 olduğu için Tablo 2'ye göre maddelerin ölçekte yer alabilmesi için sahip olması gereken minimum CVI değeri 0,56'dır. Bu kritere göre yapılan değerlendirme sonrasında yeterli CVI değerine sahip maddeler ölçekte kalmış, diğer maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Ölçekte kalan 38 maddenin CVI değerlerinin ortalaması alınarak ölçeğin tamamı için CVI değeri 0,93 olarak hesaplanmıştır. 38 maddeye ait CVI değerleri ise 0,67 ile 1,00 değerleri arasında yer almaktadır. Bu sonuçlara göre 38 maddeden oluşan taslak ölçeğin, ölçmeyi amaçladığı kapsamı %93 oranında ölçtüğü söylenebilir.

4. Açımlayıcı Faktör Analizine (AFA) İlişkin Bulgular

Bir veri grubuna açımlayıcı faktör analizi uygulayabilmek için örneklem büyüklüğünün yeterlilik düzeyinin belirlenmesi gerekmektedir. Bu ise Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi ve Bartlett testi ile ölçülmektedir.

Tablo 3. Verilerin Faktör Analizine Uygunluğunun İncelenmesi

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) Testi	0,868	
Bartlett Testi	Ki-Kare Değeri	3927
	SD	276
	p	0,000

KMO katsayısı 0 ile 1 arasında değişen bir katsayı olup 0,00-0,49 arası örneklem yeterliliği kabul edilemez, 0,50-0,59 arası örneklem yeterliliği zayıf, 0,60-0,69 arası örneklem yeterliliği orta, 0,70-0,79 arası örneklem yeterliliği iyi, 0,80-0,89 arası örneklem yeterliliği

çok iyi, 0,90-0,99 arası örneklem yeterliliği mükemmel olarak kabul edilmektedir. Bartlett testi sonucunun ise anlamlı olması gerekmektedir (Tavşancıl, 2002, s.50). KMO katsayısı araştırmamızda 0,868 çıkmış olup Bartlett testi sonucu ise $p=0,000$ anlamlı çıkmıştır. Buna göre örneklem büyüklüğünün faktör analizi yapabilmek için çok iyi derecede yeterli olduğu söylenebilir.

“Siber Nezaket”e yönelik ölçeğin faktör yapısının belirlenmesi amacıyla Temel Bileşenler Analizi ve Varimax Rotasyon yöntemleri kullanılarak taslak ölçekte yer alan 38 maddeye AFA uygulanmıştır. Hiçbir faktör altına yerleşmeyen ve faktör yükü iki veya daha fazla faktörde çok yakın olan ve binişik olarak nitelendirilebilecek 16 madde belirlenerek ölçekten çıkarılmıştır. Kalan 22 madde üzerinden yapılan AFA sonucu 4 faktör elde edilmiştir. Bu faktörleri ve bu faktörler altında toplanan maddelere ait faktör yüklerini gösteren döndürülmüş bileşenler matrisi aşağıdaki şekilde elde edilmiştir.

Tablo 4. Döndürme Sonrası Faktörler ve Madde Yük Değerleri

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4
Madde 17	0,723			
Madde 15	0,719			
Madde 16	0,699			
Madde 14	0,695			
Madde 12	0,647			
Madde 18	0,641			
Madde 20	0,620			
Madde 10		0,704		
Madde 3		0,687		
Madde 5		0,677		
Madde 24		0,664		
Madde 2		0,529		
Madde 23		0,521		
Madde 29			0,820	
Madde 26			0,795	
Madde 27			0,786	
Madde 25			0,585	
Madde 31				0,737
Madde 30				0,670
Madde 32				0,600
Madde 21				0,593
Madde 34				0,577

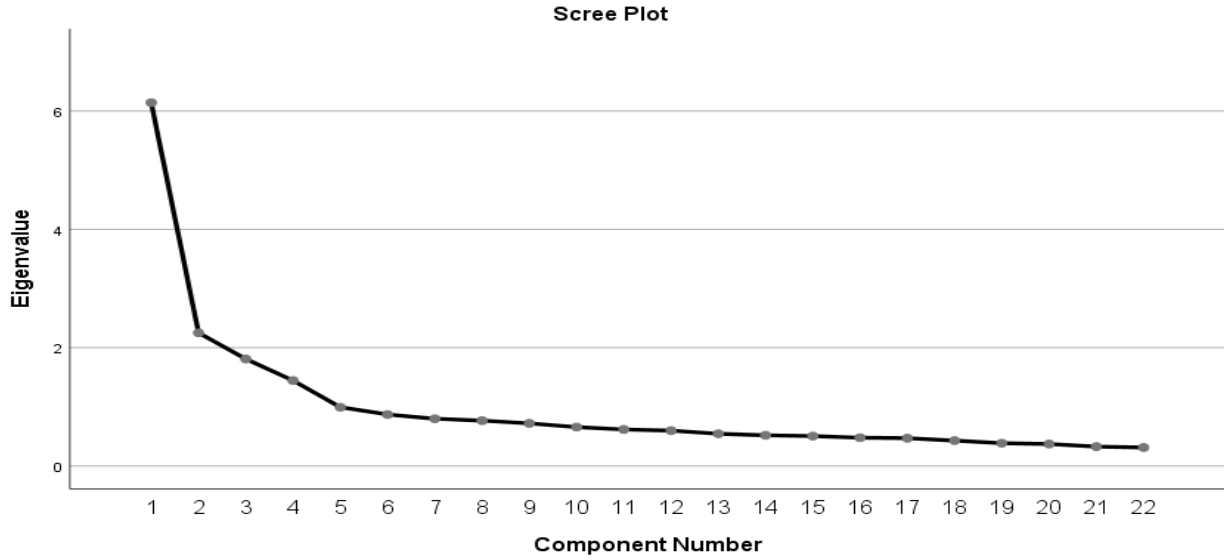
Tablo 4’deki taslak ölçeğe ilişkin faktör analizi sonuçları incelendiğinde, döndürme sonrası maddelerin toplam 4 faktör altında toplandığı ve maddelerin faktör yükü değerlerinin 0.521 - 0.820 arasında değişim gösterdiği görülmektedir. Maddelerin ait olduğu faktörle olan ilişkisini açıklayan faktör yük değeri katsayısı için uygulamada genel olarak 0.45 üzeri değerler

madde seçimi için iyi bir ölçüt olarak önerilmektedir (Büyüköztürk, 2002, s. 118). Buna göre maddelerin faktör yükleri değerleri iyi bir değişim göstermektedir.

Tablo 5. Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Ölçek Alt Boyutu	Maddeler	Faktör Yük Değeri	Öz Değer	Varyans (%)	Kümülatif Varyans (%)
Faktör 1	Madde 17: Elektronik ortamlarda günlük yaşamda var olan çaresizlik duygularıyla mücadele etmek isterim.	0,723	6,142	27,917	27,917
	Madde 15: Elektronik ortamlarda başkalarına yardım etmek isterim.	0,719			
	Madde 16: Elektronik ortamlarda beraber faaliyetlere katıldığımız insanlarla birlik duygusunu hissetmek isterim.	0,699			
	Madde 14: Elektronik ortamlarda başkalarına sevdiğini hissettirerek onların mutlu olmasını sağlamak isterim.	0,695			
	Madde 12: Elektronik ortamlarda dünyayı daha iyi bir yer haline getirmek isterim.	0,647			
	Madde 18: Elektronik ortamlarda kendimi daha olumlu bir şekilde göstermek isterim.	0,641			
	Madde 20: Elektronik ortamlarda nazik davranışlarımın başkalarının hayatını nasıl iyileştirdiğini görürsem daha fazlasını yapmaya çalışırım	0,620			
Faktör 2	Madde 10: Elektronik ortamlarda kişi, şirket, hayır kurumları hakkında olumlu ve moral verici içerikler yayımlarım.	0,704	2,251	10,231	38,148
	Madde 3: Elektronik ortamlarda zaman ve çaba harcamak pahasına da olsa, tanımadığım insanları mutlu etmeyi severim (örneğin, güzel yorumlar yazmak gibi)	0,687			
	Madde 5: Elektronik ortamlarda arkadaşlarıma destek vermek için sosyal medya içeriklerini beklentisiz olarak paylaşıyorum.	0,677			
	Madde 24: Elektronik ortamlarda nezaketi yaymak amacıyla sosyal ağlarda olumlu yorumlar yaparım	0,664			
	Madde 2: Elektronik ortamlarda tanıdığım kişilere beğeni, paylaşım gibi küçük jestler yaparım.	0,529			
	Madde 23: Elektronik ortamlarda birinin hakarete maruz kaldığını görürsem duruma müdahale ederim.	0,521			
Faktör 3	Madde 29: Gelirinin belirli bir kısmını bir hayır ve yardım kurumuna bağışlayacak arama motorlarını kullanırım.	0,820	1,808	8,218	46,635
	Madde 26: Gelirinin bir kısmını yardım ve hayır kurumlarına bağışlayan web sitelerinden alışveriş yaparım.	0,795			
	Madde 27: İnternet üzerinden bağış yaparım.	0,786			
	Madde 25: Elektronik ortamlarda bir hayır kurumuna bağışla sonuçlanacak soruları cevaplarım.	0,585			
Faktör 4	Madde 31: Eğer elektronik ortamlarda nazik isem, gerçek hayatta da nazığımıdır.	0,737	1,444	6,565	52,930
	Madde 30: İnterneti daha nazik bir ortam haline getirmek isterim.	0,670			
	Madde 32: İnterneti toplumda iyiliği yaymanın bir yolu olarak görürüm.	0,600			
	Madde 21: Elektronik ortamlarda kötü yorumlar, fikirler, tartışmalar, küfürler gördüğümde üzülürüm	0,593			
	Madde 34: İnternette nazik olan insanların gerçek hayatta da nazik olduklarına inanırım.	0,577			

Tablo 5’de elde edilen 4 faktörün öz değerlerinin 1’den büyük olduğu görülmektedir. Zaten ölçekte yer alacak faktör sayısını belirlemede en önemli ve yaygın kullanılan ölçütlerden biri hesaplanan özdeğeri 1’den büyük olan faktörlerin ölçüğe alınmasıdır (Büyüköztürk, 2002, s. 119). Bu 4 faktörün açıkladıkları varyanslar % 6,565 ve % 27,917 arasında değişmekte ve toplam açıklanan varyansın % 52,930 olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre analiz sonunda ortaya çıkan 4 faktörün birlikte ana yapıya ait toplam varyansın yaklaşık % 53 ‘ini açıkladığı belirlenmiştir. Bu değer Kline’a göre % 40’ın üzerinde kabul edilebilirdir (Ceyhan ve Gürçan Namlu, 2000, s. 77).

Şekil 1. Maddelerin Öz Değerlerine Göre Çizilen Çizgi Grafiği

Maddelerin öz değerlerine göre çizilen grafik Şekil 1 incelendiğinde; 4. noktadan sonra eğim azalmakta ve diğer noktalarla doğrusal bir yapı oluştuğu gözlemlenmektedir. Bu noktadan sonra faktörlerin varyansa yaptıkları katkı hem küçük hem de yaklaşık olarak aynıdır. Bu nedenle ölçekteki 4 faktörlü durum doğrulanmıştır.

Faktörlerde yer alan ifadeler dikkate alındığında faktörlerin aşağıdaki şekilde isimlendirilmesine karar verilmiştir:

Faktör 1: Motivasyon

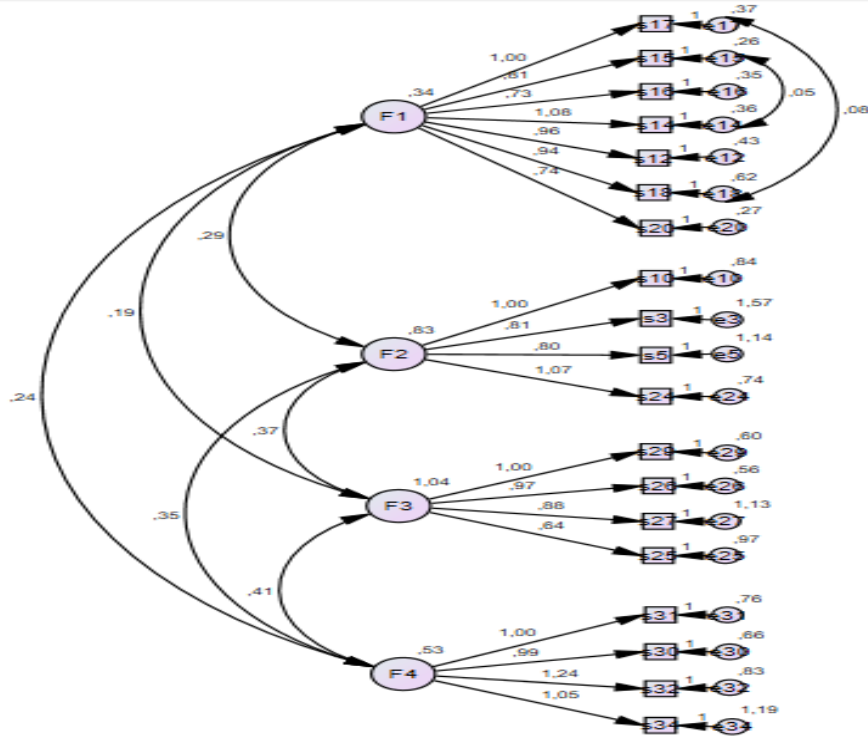
Faktör 2: Siber Ortam Davranışı

Faktör 3: Maddi Nezaket

Faktör 4: Maddi Olmayan Nezaket

5. Doğrulayıcı Faktör Analizine (DFA) İlişkin Bulgular

Açımlayıcı faktör analizi ile 4 faktörden oluşan yapının uyum iyiliği ve yapı geçerliğini incelemek amacıyla DFA işlemi uygulanmıştır. Model uyumuna, standardize edilmiş regresyon katsayılarına ve bu değerlerin anlamlı olmasına bakılmasının ardından 2, 23 ve 21. sorular modelden çıkarılmıştır. DFA sonucunda elde edilen nihai diyagram aşağıda verilmiştir.

Şekil 2. Modele Ait AMOS Diyagramı

DFA sonucunda kurulan ölçüm modelinin verilerle uyumlu olup olmadığı bazı uyum indeksleri yardımıyla belirlenmektedir. Karagöz (2016)'ya göre bu uyum indekslerinden χ^2/sd , GFI, CFI, TLI, IFI, RMSEA vb. değerler sıklıkla kullanılmaktadır Tablo 6'da yer alan bulgulara göre AFA ile ortaya konulan 4 faktörlü ölçek yapısının geçerliliği teyit edilmiştir.

Tablo 6. Modelin Uyum İndeksi Sonuçları

Uyum İndeksleri	Kabul Edilebilir Uyum Aralığı	Modelde Elde Edilen Uyum İndeks Değeri
Ki-Kare / Serbestlik Derecesi	<3	2,689
RMSEA	<0,08	0,058
GFI	>0,9	0,925
AGFI	>0,9	0,901
IFI	>0,9	0,923
CFI	>0,9	0,922
TLI	>0,9	0,908

DFA sonucunda ortaya çıkan 4 faktör ve 19 maddeden oluşan ölçek yapısında yer alan maddelere ait standardize edilmiş regresyon katsayıları Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. DFA Analizi Sonucunda Ortaya Çıkan Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları

Ölçek Alt Boyutu	Maddeler	Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları
	Madde 17	0,692

Motivasyon	Madde 15	0,682
	Madde 16	0,586
	Madde 14	0,726
	Madde 12	0,653
	Madde 18	0,573
	Madde 20	0,645
Siber Ortam Davranışı	Madde 10	0,704
	Madde 3	0,510
	Madde 5	0,565
	Madde 24	0,751
Maddi Nezaket	Madde 29	0,797
	Madde 26	0,800
	Madde 27	0,647
	Madde 25	0,554
Maddi Olmayan Nezaket	Madde 31	0,638
	Madde 30	0,663
	Madde 32	0,703
	Madde 34	0,572

Yapısal geçerliliği belirlemek için uyum indekslerinden sonra başka geçerlilik testleri de uygulanabilir (Yaşlıoğlu, 2017, s. 82). AVE ve CR değerleri bunlardan biridir. Psaila ve Vagner'e (2007) göre AVE değerlerinin 0,40'ın üzerinde olması ve aynı zamanda irleşik güvenilirlik değerinin (CR) 0,7'den büyük olması gerekir (Yorulmaz, 2019; s.1060). Tablo 8'de 4 faktöre ilişkin hesaplanan AVE ve CR değerleri yer almaktadır. Bu değerlere göre ölçeğin yapı geçerliliğinin sağlandığı söylenebilir

Tablo 8. Faktörlere İlişkin AVE ve CR Değerleri

Ölçek Alt Boyutu	AVE	CR
Motivasyon	0,43	0,84
Siber Ortam Davranışı	0,41	0,73
Maddi Nezaket	0,50	0,80
Maddi Olmayan Nezaket	0,42	0,74

6. Ölçeğin Güvenirliğinin İncelenmesi

Ölçeğin güvenirlğini test etmek amacıyla alt üst gruplara dayalı madde analizi yapılmış ve Cronbach's Alpha değeri hesaplanmıştır.

Alt ve üst gruplara dayalı madde analizi, geliştirilmek istenen Likert tipi ölçekte ayırt ediciliği yüksek olan maddeleri seçebilmek için yapılır ve bu analizle maddelerin ayırt etme gücü hesaplanmış olur (Turgut ve Baykul, 1992, s. 163). Geliştirilmek istenen ölçeğin ve bu ölçekte yer alan maddelerin ayırt ediciliğinin tespiti için maddelerden elde edilen puanlar küçükten büyüğe doğru sıralanmış, alt %27 (137 kişi) ve üst %27'yi (137 kişi) oluşturan grupların puan ortalamalarının farklı olup olmadığının tespiti için "t testi" uygulanmış ve sonuçları Tablo 8'de verilmiştir. Bütün maddelere ait t testi sonucunda ($p < 0,05$) çıktığı için

ölçekte yer alan her bir maddenin olumlu ve olumsuz tutuma sahip bireyleri ayırt etme özelliğine sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 9. Maddelerin Ayırt Ediciliklerine İlişkin Alt-Üst Gruplara Dayalı t Testi Sonuçları

Madde	Grup	N	$\bar{x}$	t	Madde	Grup	N	$\bar{x}$	t
(p)					(p)				
Madde 17	Alt	137	3,27	26,236	Madde 24	Alt	137	1,77	53,320
	Üst	137	5,00	0,000		Üst	137	5,00	0,000
Madde 15	Alt	137	3,66	23,497	Madde 29	Alt	137	1,10	51,682
	Üst	137	5,00	0,000		Üst	137	4,30	0,000
Madde 16	Alt	137	3,57	25,297	Madde 26	Alt	137	1,39	51,428
	Üst	137	5,00	0,0000		Üst	137	4,46	0,000
Madde 14	Alt	137	3,31	22,545	Madde 27	Alt	137	1,00	82,337
	Üst	137	5,00	0,000		Üst	137	4,53	0,000
Madde 12	Alt	137	3,37	20,808	Madde 25	Alt	137	2,26	41,356
	Üst	137	5,00	0,000		Üst	137	5,00	0,000
Madde 18	Alt	137	2,99	23,241	Madde 31	Alt	137	2,60	27,613
	Üst	137	5,00	0,000		Üst	137	5,00	0,000
Madde 20	Alt	137	3,67	26,673	Madde 30	Alt	137	2,57	34,295
	Üst	137	5,00	0,000		Üst	137	5,00	0,000
Madde 10	Alt	137	1,42	54,025	Madde 32	Alt	137	1,64	51,814
	Üst	137	4,62	0,000		Üst	137	4,83	0,000
Madde 3	Alt	137	1,18	74,862	Madde 34	Alt	137	1,38	57,134
	Üst	137	4,78	0,000		Üst	137	4,68	0,000
Madde 5	Alt	137	1,88	45,841					
	Üst	137	5,00	0,000					

Likert tipi ölçek geliştirme çalışmalarının temel varsayımlardan biri, ölçülmek istenen tutumla ölçekte yer alan her bir madde arasında yüksek bir ilişki olmasıdır yani özet olarak her bir maddenin aynı tutumu ölçmesi gerekliliği vardır (Tavşancıl, 2002, s. 152). Bu nedenle, Likert yapıda bir ölçek geliştirilirken güvenilirlik düzeyini belirlemek için alanyazında iç tutarlılık ölçütü olarak da geçen ve Cronbach tarafından geliştirilen α katsayısı kullanılır. 0 ile 1 arasında bir değer alabilen α katsayısı 1'e yaklaştıkça ölçekte yer alan maddelerin birbiriyle daha tutarlı olduğu ve aynı özelliğin ölçüldüğü söylenebilir (Tezbaşaran, 1996, s. 46). İç tutarlılığın ölçütü olan Cronbach α katsayısının 0.40'ın altında bir değer alması ölçeğin "güvenilir olmadığını", 0.40-0.59 arasında olması ölçeğin "düşük güvenilirlikte" olduğunu, 0.60- 0.79 arasında değer alması ölçeğin "oldukça güvenilir" olduğunu ve 0.80-1.00 arasında olması ölçeğin "yüksek güvenilirlikte" olduğunu ifade etmektedir (Tavşancıl, 2002:29). Yapılan analizler sonucu ölçeğin tamamı ve her bir faktöre göre hesaplanan Cronbach α değerleri ve bu değerlere göre güvenilirlik düzeyleri Tablo 10'da verilmektedir.

Tablo 10. Cronbach α Katsayıları

Faktörler	Madde Sayısı	Cronbach α Katsayısı	Güvenirlilik Düzeyi
Motivasyon	7	0,838	Yüksek Seviyede Güvenilir
Siber Ortam Davranışı	4	0,725	Oldukça Güvenilir
Maddi Nezaket	4	0,788	Oldukça Güvenilir
Maddi Olmayan Nezaket	4	0,735	Oldukça Güvenilir

Toplam	19	0,858	Yüksek Seviyede Güvenilir
--------	----	-------	---------------------------

Elde edilen Cronbach α katsayılarına göre siber nezaket ölçeğinin faktörleri ve ölçekteki toplam 19 maddenin güvenilirlik düzeyleri Yüksek seviyede güvenilir ve oldukça güvenilir olarak çıkmıştır. Bu değerler göz önüne alındığında ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir.

Sonuç

Sosyal medya başta olmak üzere, insanlar arası sosyal etkileşimin çevrimiçi gerçekleştiği siber ortamlar, insan davranışını çalışmak ve insanı anlamak için araştırma yapmaya oldukça elverişli ve ilgi çekici ortamlardır. Başta siber zorbalık olmak üzere çevrimiçi pek çok davranış araştırmacılar için ilgi çekici olmaya devam etmekte ve sıklıkla çalışılmaktadır. Bununla beraber prososyal davranışlarla ilgili bilimsel çalışmaların daha sınırlı olduğu görülebilir. Özellikle Türkçe alanyazında bu durum daha da net gözlemlenmektedir.

Nezaket, Peterson ve Seligman (2004, s.29) tarafından, “başkaları için iyilik yapma, onlara yardım etme, özen gösterme” olarak tanımlanmaktadır. Nezaket ile ilgili çalışmalara daha çok dil bilim, sosyoloji, psikoloji, iletişim, eğitim, yönetim bilimleri ve teoloji disiplinlerinde rastlanmaktadır. Nezaket belirten kelimeler ve bu kelimelerin kullanımı, nezaketin toplumsal yaşam ve kişiler arası iletişimdeki rolü, nezaketin dinsel boyutu, nezaketin sosyal, siyasal ve iş hayatındaki yeri ve benzeri pek çok akademik çalışma mevcuttur. Bununla beraber nezaket (kindness) odaklı nicel çalışmalar incelendiğinde, Türkçe alanyazında sadece “Okul Nezaket Ölçeği (ONÖ)” çalışması olduğu, yabancı alanyazında ise yine “Nezaket Ölçeği (Kindness Scale)”, “Okul Nezaket Ölçeği (School Kindness Scale)”, “Öz-Nezaket Ölçeği (Self-Kindness Scale) gibi birkaç ölçek bulunduğu görülebilir. Bu ölçeklerden en bilinen ve en çok kullanılan ise Okul Nezaket Ölçeği’dir. Binfet (2016) tarafından geliştirilen ve nezaket odaklı nicel çalışmalarda kullanılan ölçek tek faktörlü bir yapıda olup faktör yükleri .55 ile .69 arasında değişmektedir ve ölçeğin Cronbach-Alpha iç tutarlılık katsayısı .71’dir. Okula Nezaket Ölçeği’nin eğitim alanında, özellikle de ilkökul seviyesi çocuklar üzerinde kullanıldığı görülmektedir. Nezaket odaklı çalışmalarda kullanılan bir diğer ölçek ise Communion (1998) tarafından geliştirilen Nezaket Ölçeği’dir. 25 maddeye sahip olan, faktör yükleri .37 ile .72 arasında değişen Nezaket Ölçeği ise daha geniş bir yaş aralığına hitap etmektedir.

Bu çalışma için de baz alınan ve Rowland ve Klisanin tarafından ön çalışması yapılan Siber Nezaket Ölçeği ise orijinalinde 5 kategori altında incelenmiştir: Siber-nezaket aktiviteleri, dijital aktivizm, siber-nezaket motivasyonu, siber-nezaket çabası ve çevrim içi / çevrim dışı nezaket ilişkisi. Orijinal çalışmada geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmamıştır. Mevcut çalışmada ise Türkiye’deki insanların siber ortamlardaki nezaket eğilimini ölçebilecek, geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı geliştirmek amaçlanmış ve bu amaç doğrultusunda Rowland ve Klisanin tarafından ön araştırması yapılan Siber-Nezaket çalışması baz olarak kullanılmıştır. Çalışma öncesinde öncelikle orijinal çalışmanın yazarlarından izin ve gerekli etik kurul onayı alınmış, akabinde alanyazın araştırması yapılmış ve orijinal çalışmada yer alan sorular ışığında yeni bir ölçek tasarlanmıştır. Belirlenen örnekleme 38 maddelik taslak ölçek uygulanmış ve bu işlem sonucunda elde edilen verilere AFA uygulanarak hiçbir faktör altında toplanmayan 16 madde ölçekten çıkarılmış 22 madde ve 4 faktörlü bir yapı ortaya çıkarılmıştır. Ardından her bir faktöre içerdiği maddeler ve anlamlara bakarak isimlendirme işlemi yapılmıştır. Sonrasında bu faktörlere DFA uygulanmıştır. DFA sonucunda 3 madde daha modelden çıkarılmıştır. Son olarak 19 madde ve 4 faktörlük yapının model uyum değerlerine göre yüksek derecede uyum gösterdiği ve geçerli olduğu tespit edilmiştir. Geçerli olduğu tespit edilen ölçeğin güvenilirliğini test etmek amacıyla alt üst gruplara dayalı madde analizi yapılmış ve Cronbach’s Alpha değeri hesaplanmıştır. Bütün maddelere uygulanan t testi sonucunda ölçekte yer alan her bir maddenin

olumlu ve olumsuz tutuma sahip bireyleri ayırt etme özelliğine sahip olduğu tespit edilmiştir. Sonrasında ölçeğin tüm maddelerine ve ayrı ayrı her faktöre ait Cronbach α katsayıları hesaplanmıştır. Cronbach α katsayılarına göre siber nezaket ölçeğinin faktörleri ve ölçekteki toplam 19 maddenin güvenilirlik düzeyleri yüksek seviyede güvenilir ve oldukça güvenilir olarak çıkmıştır. Tüm bu sonuçlar göz önüne alındığında geliştirilen bu ölçeğin siber nezaketi ölçmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğuna karar verilmiştir.

Kaynakça

- Aytaç, M., Öngen, B. (2012). Doğrulayıcı faktör analizi ile yeni çevresel paradigma ölçeğinin yapı geçerliliğinin incelenmesi. *İstatistikçiler Dergisi*, 5, 14-22.
- Binfet, J. T., Gadermann, A. M. ve Schonert-Reichl K. Y. A (2016). Measuring kindness at school: psychometric properties of a school kindness scale for children and adolescents. *Psychology in the Schools*, 53(2), 111-126.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Canter, D., Youngs, D., ve Yaneva, M. (2017). Towards a measure of kindness: An exploration of a neglected interpersonal trait. *Personality and Individual Differences*, 106, 15-20. doi:http://doi.org/10.1016/j.paid.2016.10.019
- Ceyhan, E., ve Gürcan Namlu, A. (2000). Bilgisayar kaygı ölçeği (BKÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(2), 77-93.
- Comunian A.L. (1998). The Kindness Scale. *Psychological Reports*, 83, 1351-1361. doi:10.2466/pr0.1998.83.3f.1351
- Curry, O., Rowland, L., Van Lissa, C., Zlotowitz, S., McAlaney, J., ve Whitehouse, H. (2018). Happy to help? A systematic review and meta-analysis of the effects of performing acts of kindness on the well-being of the actor. *Journal of Experimental Social Psychology*, 76, 320-329. doi:doi.org/10.1016/j.jesp.2018.02.014
- Datu, J., Bernardo, A. (2020). The blessings of social-oriented virtues: Interpersonal character strengths are linked to Increased life satisfaction and academic success among filipino high school students. *Social Psychological and Personality Science*, 11(7), 983-990.
- Datu, J., Ping Wong, G., ve Rubie-Davies, C. (2020). Can kindness promote media literacy skills, self-esteem, and social self-efficacy among selected female secondary school students? An intervention study. *Computers & Education*, v.161. doi:doi.org/10.1016/j.compedu.2020.104062
- Heintz, S., Ruch, W. (2020). Character strengths and job satisfaction: Differential relationship across occupational groups and adulthood. *Applied Research in Quality of Life*, v.15. 503-527. doi:doi.org/10.1007/s11482-018-9691-3
- Karagöz, Y. (2016). SPSS ve AMOS 23 Uygulamalı İstatistiksel Analizler. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kawamura, Y., Kusumi, T. (2020). *Altruism does not always lead to a good reputation: A normative explanation*. *Journal of Experimental Social Psychology*, v.90. doi: 10.1016/j.jesp.2020.104021
- Klisanin, D. (2011). Is the internet giving rise to new forms of digital altruism? *Media Psychology Review* [Online]. 3, 1.
- Lawshe, C. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28: 563-575. doi:10.1111/j.1744-6570.1975.tb01393.x
- Martínez-Martí, M., Ruch, W. (2014). Character strengths and well-being across the life span: data from a representative sample of German-speaking adults living in Switzerland. *Frontiers in Psychology*, v.5. doi:doi.org/10.3389/fpsyg.2014.01253
- Meade, A., Craig, S. (2012). Identifying careless responses in survey data. *Psychological Methods*, 17(3), 437-455. doi:10.1037/a0028085
- Microsoft. (2021). Civility, Safety & Interaction Online: Turkey. Microsoft.

- Peterson, C., Seligman, M. (2004). *Character Strengths and Virtues: A Handbook and Classification*. New York: Oxford University Press.
- Rowland, L., Klisanin, D. (2018). Cyber-kindness: Spreading kindness in cyberspace. *Media Psychology Review*, [Online] Vol. 12(1). mprcenter.org/review/cyber-kindness-spreading-kindness-in-cyberspace/ adresinden 15 Ocak 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Statista. (2021). Number of global social network users 2017-2025. [statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/#:~:text=Social%20media%20usage%20is%20one,almost%204.41%20billion%20in%202025.](https://www.statista.com/statistics/278414/number-of-worldwide-social-network-users/#:~:text=Social%20media%20usage%20is%20one,almost%204.41%20billion%20in%202025.) adresinden Şubat 17, 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Tavşancıl, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Basım Yayın.
- Tezbaşaran, A. (1996). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu*. Ankara: Psikologlar Derneği Yayınları.
- Thielmann I., Spadaro G.ve Balliet D. (2020). *Personality and prosocial behavior: A theoretical framework and meta-analysis*. *Psychological Bulletin* 146(1), 30-90. doi:10.1037/bul0000217
- Turgut, M., Baykul, Y. (1992). *Ölçekleme Teknikleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2021). Nezaket. sozluk.gov.tr/ adresinden Şubat 20, 2021 tarihinde erişilmiştir.
- Yaşlıoğlu, M. M. (2017). Sosyal bilimlerde faktör analizi ve geçerlilik: Keşfedici ve doğrulayıcı faktör analizlerinin kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 74-85.
- Yorulmaz, M. (2019). Çalışan Algısına Göre Gemi Performansı Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), 1053-1065.
- Wallace, P. (2016). *The Psychology of the Internet*. New York: Cambridge University Press.

Ek 1: Siber Nezaket Ölçeği

1= Kesinlikle katılmıyorum

5= Tamamen katılıyorum

Faktör 1: Motivasyon

- 1 Elektronik ortamlarda günlük yaşamda var olan çaresizlik duygularıyla mücadele etmek isterim.
- 2 Elektronik ortamlarda başkalarına yardım etmek isterim.
- 3 Elektronik ortamlarda beraber faaliyetlere katıldığımız insanlarla birlik duygusunu hissetmek isterim.
- 4 Elektronik ortamlarda başkalarına sevildiğini hissettirerek onların mutlu olmasını sağlamak isterim.
- 5 Elektronik ortamlarda dünyayı daha iyi bir yer haline getirmek isterim.
- 6 Elektronik ortamlarda kendimi daha olumlu bir şekilde göstermek isterim.
- 7 Elektronik ortamlarda nazik davranışlarımın başkalarının hayatını nasıl iyileştirdiğini görürsem daha fazlasını yapmaya çalışırım

Faktör 2: Siber Ortam Davranışı

- 8 Elektronik ortamlarda kişi, şirket, hayır kurumları hakkında olumlu ve moral verici içerikler yayınlıyorum
- 9 Elektronik ortamlarda zaman ve çaba harcamak pahasına da olsa, tanımadığım insanları mutlu etmeyi severim (örneğin, güzel yorumlar yazmak gibi)
- 10 Elektronik ortamlarda arkadaşlarıma destek vermek için sosyal medya içeriklerini beklentisiz olarak paylaşıyorum.
- 11 Elektronik ortamlarda nezaketi yaymak amacıyla sosyal ağlarda olumlu yorumlar yapıyorum

Faktör 3: Maddi Nezaket

- 12 Gelirinin belirli bir kısmını bir hayır ve yardım kurumuna bağışlayacak arama motorlarını kullanırım.
- 13 Gelirinin bir kısmını yardım ve hayır kurumlarına bağışlayan web sitelerinden alışveriş yaparım.
- 14 İnternet üzerinden bağış yaparım.
- 15 Elektronik ortamlarda bir hayır kurumuna bağışla sonuçlanacak soruları cevaplarım.

Faktör 4: Maddi Olmayan Nezaket

- 16 Eğer elektronik ortamlarda nazik isem, gerçek hayatta da nazığımdir.
- 17 İnterneti daha nazik bir ortam haline getirmek isterim.
- 18 İnterneti toplumda iyiliği yaymanın bir yolu olarak görürüm.
- 19 İnternette nazik olan insanların gerçek hayatta da nazik olduklarına inanırım.